



ДЕСАНТ ПРЕКО ДУНАВА И ФОРСИРАЊЕ БОСУТА И СПАЧВЕ

Сагласно плану стратегијске операције за разбијање сремског фронта, у операцији пробоја сремске утврђене зоне узела је учешћа и Дунавска ратна флота Црвене армије. Она је ноћу 11/12. априла 1945. својим ратним бродовима превезла јединице 5. српске бригаде од Букина и Бачког Новог Села до Сабадошевог салаша, а потом вршила ватрену подршку јединица ове бригаде док су оне извршавале своје задатке.

Други батаљон 5. српске бригаде укрцао се у Букину 11. априла у 22 часа. Овај батаљон, под командом поручника Љубише Катанића, имао је 570 бораца и био је у првом таласу десанта. Њему су у Бачком Новом Селу придати два противтенковска топа, један противавионски митраљез и чета батаљонских минобацача 82 мм. На задатак су кренули око 23 часа. Седам совјетских оклопних чамаца, са по 80 бораца, непримећено су се приближили десној обали Дунава код Сабадошевог салаша. Десант је извршен без артиљеријске припреме. Кад су бродови прилазили обали, непријатељ је отворио веома снажну ватру из аутоматских оруђа. Батаљон се брзо искрцао на стрму обалу, савладао препреке од жица, разминирао пролаз у једној ували и узверао се уз обалу. Непријатељски бункери које су држали војници Борбене групе „Бренер“ били су заузети на јуриш. Други батаљон је наступао веома енергично и већ око 2 часа по поноћи 12. априла избио на пут између Опатовца и Сотина код коте 115 и посео положај фронтом према Сотину.

Остала два батаљона укрцана су у Бачком Новом Селу и превезена на десну обалу Дунава. Око 1.000 бораца 5. српске бригаде било је 12. априла искрцано на десну обалу Дунава. Савладавши стрму обалу Дунава источно од Сабадошевог салаша, оба батаљона су до 3 часа ујутро избила на линију пустара Липовац — пустара Фридриховац — Феђеров

ПРВА АРМИЈА У ПРОБОЈУ СРЕМСКЕ УТВРЂЕНЕ ЗОНЕ

салаш — кота 118. Тиме је одбрамбени фронт немачке Борбене групе „Бренер“ био раздвојен на два дела. Према томе, 5. српска бригада је успела да, пре почетка општег напада на сремском фронту, образује мостобран ширине око 2 и дубине око 1,5 км. Оклопни чамци и монитори из рејона Букина подржавали су батаљоне 5. српске бригаде на заузетом мостобрану. Отпор кордонски распоређеног непријатеља, није био снажан. Тек око 6 часова он се средио и прешао у противнапад. Међутим, 5. српска бригада је изградила солидан положај и одбила напад непријатељских резерви. Убрзо је био успостављен борбени додир са тенковима 1. батаљона 2. тенковске бригаде и батаљонима 13. пролетерске бригаде 1. пролетерске дивизије.

Уз подршку артиљерије са совјетских монитора „Азов“ и „Керч“, у преподневним часовима 12. априла сломљен је отпор непријатеља у рејону Опатовца и ослобођено је ово село на десној обали Дунава. Пета српска бригада је сјајно извршила свој задатак.

Исто тако, ноћу 11/12. априла јединице 8. српске бригаде 22. дивизије форсирале су Босут и Спачву.

После краће ватрене припреме, у којој су учествовали минобацачи и митраљези, у 23 часа 11. априла у понтоне су се укрцали 1. вод 1. чете 1. батаљона и Вод аутоматичара 1. батаљона, форсирали Босут и искрцали се на његову леву обалу. Непријатељски митраљесци су отворили ватру, али су ућуткани ватром митраљеза и минобацача 1. батаљона који су подржавали искрцавање првог таласа и њихов напад. Вод аутоматичара је на јуриш освојио прве ровове и бункере на самој обали реке и у њима убио 22, а заробио 5 немачких војника. Бежећи из бункера у паничном страху, у Босуту се удавило 6 немачких војника. Успешна дејства првог таласа на левој обали Босута омогућила су осталим таласима првог батаљона да без губитака форсирају реку. Пошто је 1. батаљон 8. бригаде врло брзо образовао мостобран на левој обали Босута, отпочело је превозење осталих јединица 2. и 3. батаљона ове бригаде. Мостобран



У ослобођеном Вуковару одржан је митинг 14. априла 1945
(из албума пуковника Душана Узелца)



С циљем да успори напредовање 1. пролетерске дивизије,
Немци су 12. априла око 13 часова порушили бетонски мост
у Вуковару (из албума пуковника Душана Узелца)



На кратком застанку, уморни борци 1. армије искористили
су да мало „дремну“ (из листа 1. армије „За победу“)



Инжињерци 42. дивизије граде прелаз преко једног од многих канала на сремском фронту, 1945 (из албума генерала Бена Руса)



Инжињерци 1. пролетерске бригаде оспособљавају мост на реци Вуки, у Вуковару, 12. априла 1945 (из књиге „Прва пролетерска од Београда до Загреба“)



Група партијских и политичких руководиљаца при Штабу 1. пролетерске дивизије у Вуковару, 13. априла 1945 (из албума пуковника Вељка Совиља)

се проширио на запад до шуме Дубовица, а на исток и север до шуме Драгановце. До свитања 12. априла на мостобрану су се нашли цела 8. српска бригада и 3. батаљон 12. српске бригаде. Непријатељ се повукао на свој главни положај на јужној ивици шуме Драгановце и са њега пружио веома жесток отпор. Борбени поредак 8. српске бригаде био је обасут снажном артиљеријском ватром. Бригада је због тога морала да пређе у одбрану на брисаном простору, изложена изузетно жестокој митраљеској, минобацачкој и артиљеријској ватри.

Исто тако, ноћу 11/12. априла, западно од Липовца, у рејону капеле Свети Лука и пашњака Вукотине извршила је форсирање реке Спачве 10. српска бригада 22. дивизије. На десној обали на положајима су се налазили Допунски батаљон 41. тврђавске дивизије и један батаљон усташа под командом мајора Хорста.

После жестоке борбе која је отпочела око 3 часа ујутро 12. априла, батаљони 10. српске бригаде образовали су мостобране и успели да непријатељске јединице одбаце у шуму Нарача, између Спачве и Босута. Даљи продор 10. српске бригаде био је заустављен снажним отпором непријатеља.

СЕВЕРНА ГРУПА ДИВИЗИЈА У ПРОБОЈУ СРЕМСКЕ УТВРЂЕНЕ ЗОНЕ

У 4.45 часова 12. априла, отпочела је снажна артиљеријска припрема из свих артиљеријских и минобацачких оруђа Северне групе дивизија 1. армије. Предњи крај непријатељске одбране на одсеку пробоја, на потесу Средњи потес — Бановина, био је потпуно разорен. Друга линија ровова и ровови по дубини били су преорани и обавијени димом и прашином. Од снажних експлозија земља је подрхтавала.

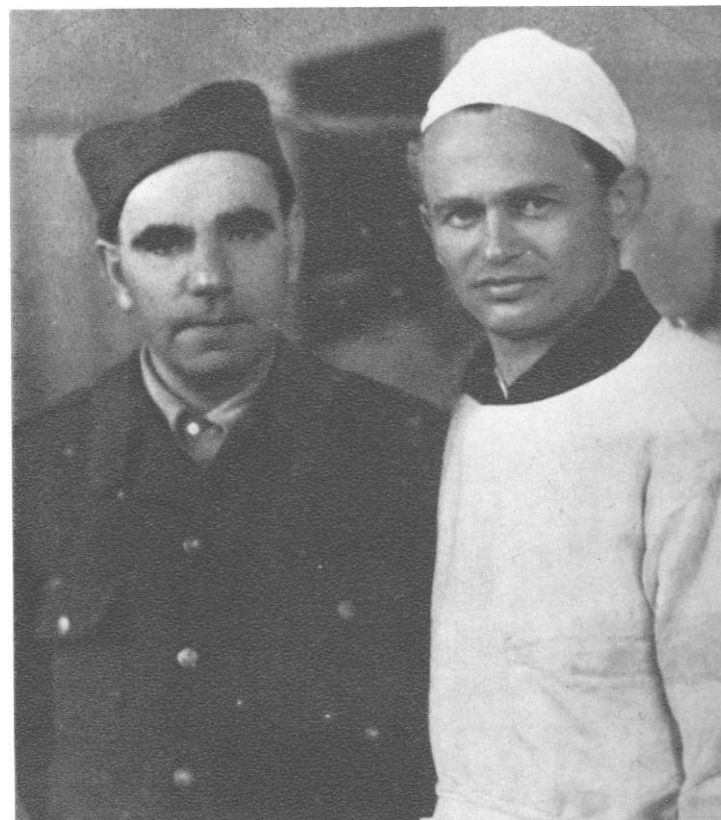
После петнаест минута ураганске ватре по непријатељским рововима, оруђа дивизијске артиљерије пренела су своју ватру на другу линију ровова. Тачно у 5 часова јединице првог ешелона кренуле су на јуриш. Ошамућени непријатељски војници у првој линији ровова пружили су слаб отпор. После 10 минута борбе, јединице првог ешелона већ су ускочиле у непријатељске ровове, разоружавале немачке војнике и одводиле их у заробљеништво ка селу Бапска.

На одсеку пробоја 1. пролетерске дивизије напад је извршила 3. крајишка бригада са првим и другим батаљоном у првом ешелону. Уз поклице „јуриш“ и „ура“, оба батаљона су незадрживо упала у немачке ровове. Кратки рафали аутомата и тресак бомби сломили су последњи отпор непријатеља. Већ у 5.10 часова прва линија ровова била је заузета. У борбу је уведен и 1. тенковски батаљон. Настављено је наступање правцем Кнеблов салаш — поље Брзовац — поље Крагино воће — Сотин. Непријатељ је пружао отпор, али никако није могао да заустави продирање 3. крајишке бригаде. Ево како је у једној књизи описао пробој фронта Никица Пилиповић, ратни обавештајни официр 3. крајишке бригаде.

„Освитао је прекрасан пролетњи дан. На положајима је владала тишина. Бригада је била укопана у плодне сремске њиве и чекала да топови најаве



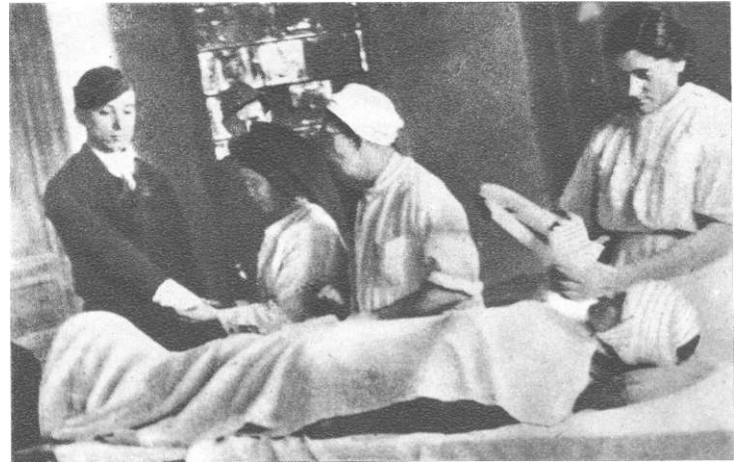
Болничарке 13. пролетерске бригаде превијају рањеника на сремском фронту, 12. априла 1945 (из фото-архиве Института за војномедицинску документацију у Београду)



Управник болничког центра у Сремској Митровици (март 1945) др Петар Чакуљевић и др Ђорђе Лукић, окулиста (из фото-архиве Института за војномедицинску документацију у Београду)



Пружање прве помоћи рањеном борцу 3. крајишке бригаде, 12. априла 1945 (из албума пуковника Никице Пилиповића)



Санитет 1. армије — у сваком превијалишту се радило даноноћно (из листа 1. армије „За победу“)



Први рањеник 21. дивизије при пробоју сремског фронта, 12. априла 1945 (из фото-архиве Института за војномедицинску документацију у Београду)



Санитет 1. армије — снимак једне од многих хируршких интервенција (из листа 1. армије „За победу“)



Санитет 1. армије — пружање прве помоћи на бојишту, април 1945 (из листа 1. армије „За победу“)



Грађани Срема носе рањеног борца 1. пролетерске бригаде у болницу, април 1945 (из књиге „Прва пролетерска од Београда до Загреба“)

нестрпљиво очекивани почетак. Тачно у 4.45 часова фијукнуле су прве гранате изнад наших глава и сручиле се на њемачке положаје. Потом је све узаврило. У року од неколико минута дим и прашина су обавили њемачке положаје . . .

Након неколико минута појавили су се и авиони и почели тући по дебелом тепиху од дима и прашине. Онда смо сви изишли из склоништа и уживали у до тада невиђеном призору. Перо Трнинић је све чешће погледао на казаљку свог сата, као да се плашио да ће интензитет паљбе ослабити, да ће муниције понестати. Лука Аћић, начелник везе бригаде, чекао је са припремљеним сигналним пиштољем да би кад дође вријеме испалио 2 бијеле ракете и дао сигнал за полазак на јуриш, док је Раде Зорић Распућин, економ штаба, нудио ракију . . .

Протутљали су и тенкови, а артиљерија и минобачачи су се утишали, па смо и ми са нашег командног мјеста кренули ка непријатељским положајима, са којих су се полако почели разилазити облаци дима и прашине. Након 5 минута, у вријеме кад је по плану требало тек кренути у напад, батаљони су овладали главним положајем непријатеља. Нијемци нијесу успјели ни изићи из својих склоништа у која их је натјерала артиљерија и авијација, а ручне бомбе су им сручиване право у њедра . . .

Тринаеста пролетерска бригада уведена је у борбу у 5.10 часова. Прошавши кроз брешу коју је, уз подршку артиљерије, пробила 3. крајишка пролетерска бригада, на јуриш је овладала другом линијом ровова и отпочела гоњење непријатеља источно од 3. крајишке бригаде правцем салаш Ф. Сенца — кота 129 — кота 125 — Опатовца. Непријатељ је пружио јаки отпор на прилазу салашу Ф. Сенца. У јуришу на ово упориште погинули су командант и комесар 3. батаљона 13. пролетерске бригаде Никица Дамјановић и његов комесар Брежњак.

Истовремено, пробијен је фронт и на десном крилу 1. пролетерске дивизије. Италијанска бригада је по извршеном пробоју на правцу Бабин дол — Грубановљев салаш наступала ка Лежимир долу и Опатовцу, а 1. пролетерска бригада дуж пута Шаренград — Сотин ка Теларовићевом салашу и Мохову.



Рањеног борца 42. дивизије носе у дивизијску болницу (из албума генерала Бена Руса)



Факсимил насловне стране „Фронтовог билтена“ 48. дивизије (из Архива Војноисторијског института у Београду)

Сломивши отпор непријатеља на главном положају, ове две бригаде су продужиле са продирањем и око 8 часова избиле на линију Мохово — Опатовца. За то време совјетски монитори „Азов“ и „Керч“ тукли су непријатељске положаје у рејону Опатовца.

За време док су вођене борбе за пробој фронта код Мохова, Опатовца, Ловаса, Товарника и Илинаца, напад јединица 1. армије подржавале су ескадриле ловачких и бомбардерских пукова. Оне су из ниског лета нападале одређене циљеве у дубини непријатељске одбране. Напад авијације је у великој мери паралисао непријатељску одбрану, а јединицама 1. армије обезбедио заштиту из ваздуха и снажну подршку у току борби за пробој непријатељских положаја на првом и другом појасу одбране.

Увођењем у борбу 1. тенковског батаљона 2. тенковске бригаде, и користећи други налет авијације, напад јединица је добио пун замах. У тежњи да се што пре споје са 5. српском бригадом, јединице 1. пролетерске дивизије ломиле су отпор непријатеља. Трећа крајишка бригада избила је на пут Товарник — Сотин, док је 1. пролетерска бригада водила борбу за село Мохово. Истовремено је 21. дивизија избила пред Ловас. Разбијени делови 963. тврђавске бригаде „Клоц“ и Борбене групе „Бренер“ покушали су да пруже отпор у Мохову, Опатовцу и Сотину, али је



Артиљерци 1. пролетерске дивизије на ватреном положају код Ловаса заробили су овог немачког војника 12. априла 1945 (из албума генерала Љубивоја Пајовића)



Овај немачки војник се сакрио у кукурузницу али су га борци 13. пролетерске бригаде пронашли и заробили (из књиге „Три године борбе 13. пролетерске“)

он био брзо сломљен. Ево шта је о пробоју фронта написано у извештају Штаба 1. пролетерске дивизије:

„Ова дивизија извршила је напад на непријатеља у току 12 т. мј. на линији Мохово — Ловас — кота 141. Нападу је претходила снажна артиљеријска припрема, која је трајала од 4.45 до 5 часова. Изненадним и успешним дејством наше артиљерије, отпор непријатеља је био много ослабљен.

Потпомагана дејством артиљерије авијације и батаљоном борних кола, наша пјешадија кренула је у напад у 5 часова и у року од 10 минута овладала је предњом непријатељском линијом. По овлађивању ове линије, јединице првог борбеног реда продужиле су напад и до 8 часова непријатељ је разбијен и протеран са његовог главног положаја.”

Око 9 часова јединице 1. пролетерске и Италијанске бригаде сломиле су отпор непријатеља и ослободиле село Мохово, а потом су продужиле са продирањем ка Опатовцу где су, у садејству с 5. српском бригадом 21. дивизије, око 10 часова отпочеле борбу за сламање непријатељског отпора. То им је пошло за руком и после два и по часа борбе Опатовац је ослобођен.

Непосредно после пробоја непријатељског главног положаја, јединице 3. крајишке и 13. пролетерске бригаде, подржане од 1. батаљона 2. тенковске бригаде и два дивизиона пуковске артиљерије из састава Артиљеријске бригаде 1. пролетерске дивизије, наставиле су продирање између Опатовца и Ловаса ка Сотину и пустари Грабово. Сламајући отпор непријатеља, ове две бригаде су успоставиле борбени додир са 5. српском бригадом 21. дивизије западно од Опатовца и продужиле да продиру ка Сотину.

Трећа крајишка бригада, подржана од 1. батаљона 2. тенковске бригаде и 3. дивизиона Артиљеријске бригаде, продирала је правцем Брзовац — Крагншо воће — Папугин салаш — Дудашев салаш — Злопоље — пустара Грабово, где је избила око 12.00 часова.

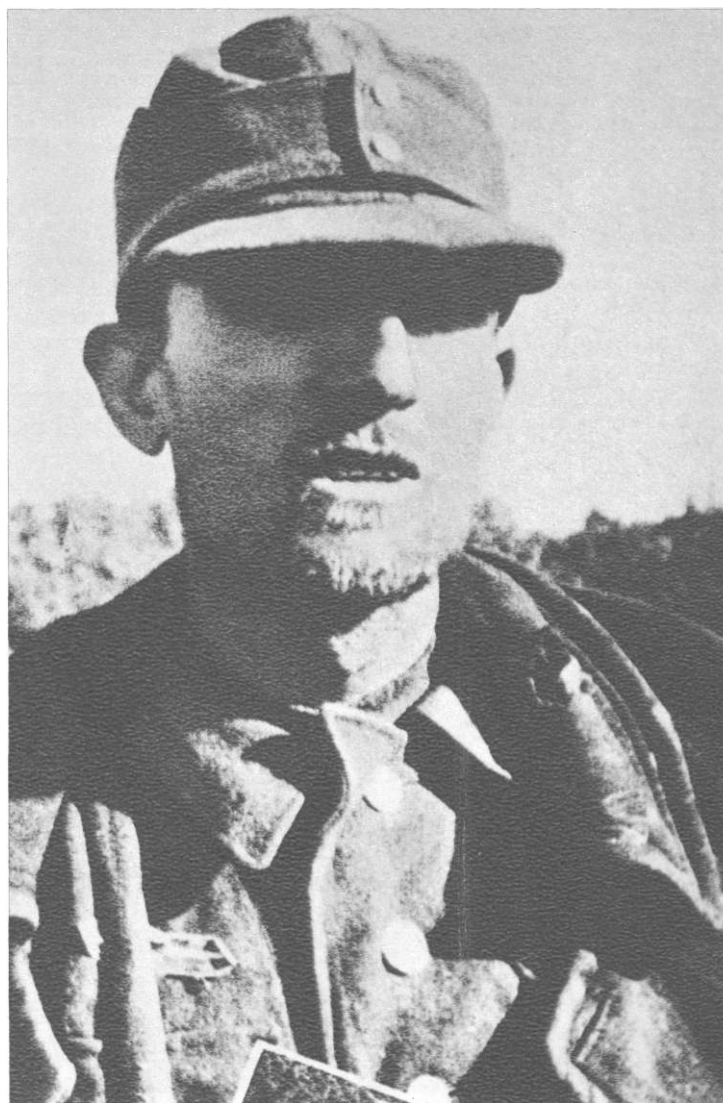
Тринаеста пролетерска бригада, подржана једним дивизионом топова Артиљеријске бригаде, продирала је правцем салаш Ф. Сенца — кота 125 — капелица Св. Илија западно од линије Опатовац — пустара Фридриховац — пустара Липовац — село Сотин, где је избила око 12 часова.

После избијања 3. крајишке и 13. пролетерске бригаде у рејон Сотина, напад на ово непријатељско упориште је извршен тако што је 3. крајишка бригада нападала са запада а 13. пролетерска с југа. Отпор непријатеља је брзо сломљен и у 13 часова Сотин је био ослобођен. У исто време, део снага 3. крајишке бригаде овладао је и пустаром Грабово. На тај начин 1. пролетерска дивизија је овладала делом положаја на другом одбрамбеном појасу непријатељске одбране. Ослобођењем Мохова, Опатовца и Сотина, и делимичним разбијањем левог крила немачког фронта у Срему, снагама 1. пролетерске дивизије на правцу главног удара био је потпуно отворен пут ка Вуковару.

Пошто су јединице 1. пролетерске дивизије продужиле наступање ка Сотину, 5. српска бригада 21. дивизије прикупила се у Опатовцу. Око 16 часова бродовима је превезена на леву обалу Дунава, одакле је пешице продужила марш узводно ка Вуковару.



Овај немачки војник је морао да дигне руке увис и да се преда борцима 1. пролетерске бригаде (из књиге „Прва пролетерска од Београда до Загреба“)



Овај немачки војник се под борбом повлачио од сунчаног Пелопонеза до равнага Срема, где је заробљен у априлу 1945 (из листа 1. армије „За победу“)



Немачки војници из 41. тврђавске дивизије заробљени код Илаче, 12. априла 1945, одлазе у заробљенички логор (из албума пуковника Дака Кундачине)



Борци 3. македонске бригаде 42. дивизије спроводе заробљене немачке војнике код села Илинача, 12. априла 1945 (из албума генерала Бена Руса)



Јуриши јединица 1. армије били су жестоки па немачки војници нису имали времена да се повуку на нове положаје и били су заробљени. Наши борци их спроводе у своју позадину (из листа 1. армије „За победу“)

У поподневним часовима 12. априла, после овладавања рејоном Сотин — пустагра Грахово, Штаб 1. пролетерске дивизије, у сагласности са Штабом 1. армије, наредио је јединицама дивизије да продуже напад правцем Сотин — Вуковар. Око 15 часова дивизија је, југоисточно од Вуковара, наишла на отпор 606. немачког пука за осигурање и делова усташког пука „Вука“. После краће борбе, уз подршку артиљерије и 1. тенковског батаљона, сломљен је отпор непријатеља и на овој линији. Јединице 1. пролетерске бригаде продрле су у Вуковар и до 17.30 часова ослободиле овај историјски град. Истовремено, јединице 3. крајишке бригаде, уз подршку тенкова и артиљерије, ослободиле су села Богдановце и Маринце. На тај начин 1. пролетерска дивизија избила је крајем дана 12. априла на линију Вуковар — Богдановци — Маринци и тиме, практично, у својој зони дејства сломила отпор непријатеља и на првом и на другом одбрамбеном појасу.

У току 12. априла, јединице 1. пролетерске дивизије продрле су нешто више од 30 км у дубину одбране 34. армијског корпуса и извршиле задатак планиран за 12. и 13. април.

У току једнодневних борби претрпљени су обојстрано велики губици. Према подацима узетим из извештаја Штаба 1. пролетерске дивизије упућеног Штабу 1. армије 12. априла 1945. године, види се да су јединице ове дивизије претрпеле губитке од 161 мртвих, 375 рањених и 3 нестала војника и официра. Губици непријатељеви су пребројани и процењени на 3.496 мртвих и 1.743 заробљена војника и официра. Заплењено је 44 топа разних калибара, 89 минобацача 81 мм, 118 лаких минобацача, 277 разних митраљеза, 2.127 пушака, 168 аутомата, 64 пиштоља, 3 тенка, 15 разних камиона, 12 мотоцикла, 21 бицикл, 11 радио-станица, 22 телефона и већа количина разне муниције, више коња, кола, санитетског и другог ратног материјала. На бојишту су остали уништени 2 тенка, 4 топа и 14 камиона.

На одсеку пробоја 21. дивизије напад се, такође, развијао успешно. Четврта српска бригада извршила је јуриш у 5 часова и овлада првом линијом ровова између салаша Церје и коте 141, тачно на споју немачке 963. тврђавске бригаде „Клоц“ и 1232. пука 41. дивизије. Потом је бригада, брзо продирући, овладао и другом линијом ровова. Нешто јачи отпор пружио је један батаљон 1232. пука 41. дивизије, али је 3. батаљон 4. српске бригаде, у садејству с четом аутоматичара, савладао тај отпор. У овој борби погинуо је изванредан број млађих старешина, међу њима и заменик команданта 4. бригаде Милан Чубриловић „Ћић“. Одмах после тога уведен је у борбу и 3. батаљон 2. тенковске бригаде. Брзим продором 4. српске бригаде и 3. тенковског батаљона, разбијена је одбрана 963. тврђавске бригаде „Клоц“ и левог крила 41. тврђавске дивизије, и заробљено око 100 немачких војника. У брешу је уведена 31. српска бригада, а позади ње, као дивизијска резерва, и 14. македонска (омладинска) бригада 48. дивизије. Непријатељ није издржао снажан напад пешадије и тенкова, па је отпочео да се повлачи.

После сламања отпора на првој и другој линији ровова, јединице 21. дивизије продужиле су наступање, и то 4. српска бригада правцем салаш Церје — салаш А. Сенца — Ловас, а 31. српска бригада прав-



Командант 422. ваздухопловног јуришног пука капетан Крсто Лакићевић и стрелац Јанко Михаиловић испред авиона ИЛ-2 којим су принудно слетели на пашњак код села Микановаца, 14. априла 1945 (из Музеја Југословенског ваздухопловства)

цем салаш Церје — Рана Јабука. После пробоја главног положаја јединице дивизије су продужиле са продирањем и око 8 часова избиле на пут Товарник — Вуковар. Отпор непријатеља био је сломљен свуда сем у Ловасу, где је борба вођена све до 16 часова.

Остављајући делове 4. српске бригаде и 3. тенковски батаљон код Ловаса, 21. дивизија је са главним својих снага продужила да продира на запад у две колоне: десна колона, 4. српска бригада, без једног батаљона, и део 3. тенковског батаљона, продира је правцем Ловас — Миклушевици — Негославци и до краја дана ослободила ова села; лева колона, 31. српска и 14. македонска бригада са делом 3. тенковског батаљона, продира је правцем Рана Јабука — шума Јелаш — Томпојевци — Чаковци — Берак — Свињаревци и до мрака 12. априла избила у село Свињаревци.

Избијањем на линију Негославци — Свињаревци, јединице 21. дивизије су у својој зони дејства разбиле отпор непријатеља и на првом и на другом одбрамбеном појасу.

У току 12. априла 21. дивизија је нанела непријатељу губитке од око 350 мртвих и рањених и 480 заробљених. Њени губици су били 45 мртвих и 300 рањених. Заплењена су 4 топа, 14 митраљеза, 30 моторних возила и други ратни материјал.

На делу фронта од Трунићевог салаша до Липовца на Босуту темпо напада био је много спорији. Ту се бранила комплетна 41. немачка дивизија, ојачана са неколико усташко-домобранских јединица.

Четрдесет друга дивизија, подржана само једним дивизионом топова 76 мм, отпочела је напад у 5 часова на фронту ширине преко 15 км.

Њена 7. бригада имала је задатак да пробије фронт између Трунићевог и Грчићевог салаша а потом, обухватом са севера, да ослободи Товарник. Она је тај задатак, после жестоке борбе, успела да изврши тек око 14.30 часова у садејству са 1. бригадом 48. дивизије, која је нападала са севера и северозапада, и два батаљона 3. македонске бригаде и Дисциплинског батаљона армије који су нападали са југа. Трећа

бригада дивизије, са два батаљона и Дисциплинским батаљоном армије, напала је Товарник са југа а једним батаљоном Илинце са севера. Шеснаеста бригада и 2. батаљон 3. македонске бригаде, после огорчених борби, успели су да ослободе Илинце око 16 часова.

Дванаестог априла 42. дивизија је нанела непријатељу тешке губитке, али је и сама имала 150 мртвих и 449 рањених. На њеном фронту су се тога дана одвијале веома драматичне и тешке борбе.

Процењујући да успех 22. дивизије, постигнут форсирањем Босути и Спачве, веома негативно утиче на стабилност одбране 41. тврђавске дивизије у Срему јужно од Босути и на стабилност одбране 22. гренадирске дивизије од села Врбање до Саве, командант немачког 34. армијског корпуса издао је наређење команданту 41. дивизије да са својом резервом, уз подршку главнине дивизијске артиљерије, изврши противнапад на положаје 8. бригаде 22. дивизије на мостобрану северозападно од села Батроваца.

Противнапад 1230. гренадирског пука почео је око 8.30 часова. Подржан веома снажним минобацачком и артиљеријском ватром, пук је вршио јуриш за јуришем. Након двочасовне борбе, у којој је 8. српска бригада изгубила велики број руководилаца, наступила је криза. Јединице ове бригаде отпочеле су повлачење ка Босуту, претрпевши при том велике губитке, јер је непријатељ артиљеријском ватром тучао њене одступајуће делове све до Босути.

Сабијена на уски мостобран на Босуту, 8. српска бригада се бранила и истовремено вршила евакуацију рањеника. До 11 часова, главнина бригаде је била пребачена на десну обалу реке док је један део остао на левој. Кад је око 11 часова непријатељ почео да се повлачи, бригада је поново прешла у наступање. Ево шта је о овој борби записано у Операцијском дневнику 22. дивизије за 12. април 1945:

„8. бригада: пошто се је непријатељ пребацио у своје следеће ровове, који су били јако утврђени, наше јединице почеле су са укопавањем покрај ивице шуме и после своје концентрације и прикупљања снага извршиле су јуриш на непријатељска утврђења, делимично били су заузети непријатељски ровови. Но јака непријатељска минобацачка, митраљеска и артиљеријска ватра омогућила је непријатељу да опет заузме ове ровове.

У току целе борбе вршена су четири јуриша и контрајуриша од стране наших јединица и непријатеља.

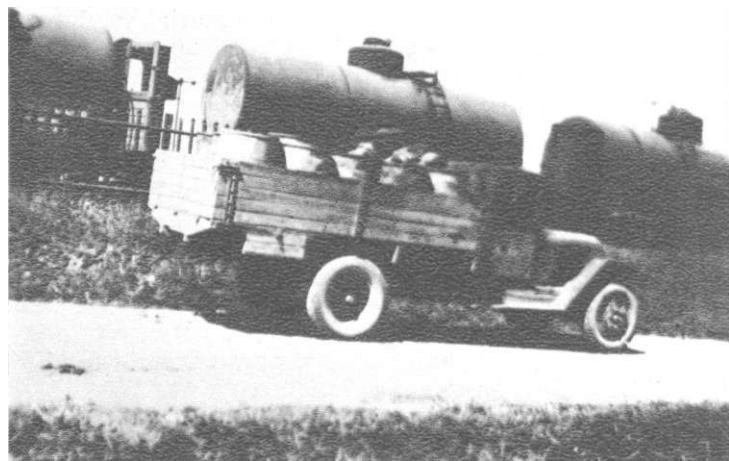
Услед рањавања и погинулих руководилаца, јединице нису могле више да се одупру кепријатељском нападу и биле су приморане да се пребаце поново на десну обалу р. Босута услед дејства јаке непријатељске артиљеријске ватре."

У току ових борби 8. српска бригада је претрпела велике губитке: 67 мртвих, 384 рањених и 10 несталих војника, подофицира и официра. Од тог броја погинуло је 18, а рањено 105 подофицира и официра, Губици непријатеља су били знатно мањи: 60 мртвих и непознат број рањених.

Дванаеста бригада ове дивизије извршила је напад на непријатељско упориште у Липовцу али, упркос жестоким борбама и знатним губицима, није успела да ово село ослободи до 11 часова, када је непријатељ одступио ка Апшевцима.



Артиљеријска радионица 1. армије у покрету из Сремске Митровице ка Вуковару, 13. априла 1945 (из албума пуковника Рудија Крајине)



Снабдевање бензином у ослобођеним Винковцима, половином априла 1945 (из албума пуковника Рудија Крајине)



Радне бригаде из Срема пратиле су „у стопу" јединице 1. армије и поправљале путеве и железничке пруге (из албума пуковника Рудија Крајине)

Десета бригада ове дивизије водила је током читавог дана веома жестоке борбе у шуми Нарача. Непријатељ је пружао отпор све до 22 часа, када се повукао ка Нијемцима.

Пошто је на правцу главног удара извршен пробој непријатељског главног одбрамбеног положаја, у борбу је уведена и 48. македонска дивизија. Сходно добијеном задатку, ова дивизија је у 8.20 часова у еволуционом поретку кренула кроз брешу на одсеку пробоја. У десној колони је наступала 2. македонска бригада у правцу Ј. Раков салаш, а у левој 1. македонска бригада правцем салаш Церје — потес Бановина — Лемнеров салаш. Јединице 2. бригаде наишле су око 11 часова на снажан отпор непријатељских резерви у рејону Ф. Раков салаш — поље Кундровац. После жестоких борби, око 13 часова, бригада је извршила јуриш и у борби прса у прса овладава овим положајима. Она је сломила отпор непријатеља и око 15 часова, одбивши један противнапад, продрла у село Илачу, и око 15.30 ослободила ово село.

Истовремено, кроз брешу на одсеку пробоја 21. дивизије прошле су и јединице 1. бригаде 48. дивизије и наишле на отпор непријатељских резерви у рејону Лемнеров салаш — поље Клештевице. Бригада се развила за борбу и 1. батаљоном пружила помоћ 7. бригади 42. дивизије у нападу на Трунићев и Грчићев салаш, а 2. и 3. батаљоном напала положаје непријатеља у рејону Товарника са северне и североисточне стране. После жестоких борби, јединице ове бригаде, у садејству с јединицама 7. и 3. бригаде 42. дивизије, ослободиле су Товарник.

После ослобођења Илаче јединице 2. бригаде 48. дивизије продужиле су напад на положаје непријатеља у рејону Шидских Бановаца и око 17.30 часова ослободиле ово село, а до 18 часова избиле на линију шума и поља Бокшић — Кључ — Реновац — Језерац, где су заноћиле.

Као што се види из тока борби вођених 12. априла, Северна група дивизија 1. армије извршила је пробој првог — главног и другог одбрамбеног појаса на сремском фронту и на тај начин разбила непријатељски систем одбране у тактичкој дубини.

Продором 1. и 21. дивизије преко 30 км у дубину распореда непријатеља, систем његове одбране јужно од железничке пруге Београд — Загреб био је угрожен. Претила је опасност да ове две дивизије, избијањем у рејон Винковаца, одсеку одступницу делу снага 34. армијског корпуса источно од линије Винковци — Жупања. Пошто је 34. армијски корпус претрпео озбиљне губитке у људству и техници, његов штаб је издао наређење да се све снаге корпуса источно од поменуте линије повуку на трећи појас одбране, на линији Осијек — Винковци — Жупања.

Начелник Штаба Групе армија „Е“ генерал Ерих Шмит Рихберг, у својој књизи „Крај на Балкану“ о пробоју фронта у Срему пише:

„У свитање 12. априла уследио је тада очекивани главни напад. Овај је био у првом реду усмерен на 41. дивизију, на одсеку између главне железничке пруге и Дунава. Ударни клин је погодио спој између 1232. гренадирског пука и бригаде „Клоц“, чији је 3. батаљон 440 пука био прегажен. Упркос ангажовању дивизијске резерве, батаљон 1231. пука, Ловас је изгубљен, а непријатељ је кренуо са око 70 тенкова и јаком пешадијом према југу па је на тај на-



И овако су сељаци Срема и Славоније дочекивали своје ослободиоце, априла 1945 (из листа 1. армије „За победу“)

чин присилио фронт на одступање. При томе је борбеним средствима за блиску борбу било уништено 20 тенкова. Пошто није било на располагању никаквих резерви ни код 41. дивизије, а ни код неке друге команде, 41. дивизија се од 13 часова почела да повлачи на припремљене положаје на источној ивици Винковаца и јужно од тог града. У току ноћи је био поседнут овај положај. Од бригаде „Клоц“ је преостао свега један батаљон. 41. дивизији је потчињена 3. хрватска дивизија под командом генерала Мифека, коме је била поверена одбрана Винковаца."

БОРБЕ ЈУЖНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА 12. АПРИЛА 1945.

Пошто су сви напади јединица 5. и 6. пролетерске дивизије на непријатељска упоришта у Врбањи и Посавским Подгајцима током 11. априла завршили без успеха, командант 1. армије је 12. априла увео у борбу и 17. дивизију. После кратке артиљеријске припреме јединице 5. и 17. дивизије кренуле су у напад на Посавске Подгајце 12. априла у 18 часова и до 21 час ослободиле село.

Ноћу 12/13. априла јединице 6. пролетерске и 11. дивизије напале су непријатељско упориште у Врбањи и ослободиле ово место.

БОРБЕ СЕВЕРНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА 1. АРМИЈЕ 13. АПРИЛА 1945. И ОСЛОБОЂЕЊЕ ВИНКОВАЦА

Као што је речено, снаге немачког 34. армијског корпуса поселе су, ноћу 12/13. априла, трећи појас одбране на линији Осијек — Тења — Корог — Тординци — Острово — источна ивица Винковаца — Босут — Градиште — Жупања — Сава до ушћа Босне. На овом појасу одбране биле су распоређене следеће снаге 34. армијског корпуса: остаци 963. бригаде „Клоц“ и 606. пука за осигурање и јединице



После пробоја фронта у Срему народ је са срцима пуним радости и рукама пуним цвећа, хране, пића и дарова дочекивао своје ослободиоце, април 1945 (из листа 1. армије „За победу“)

41. тврђавске дивизије, и то 1232. гренадирски пук на линији од Острова до Винковаца. Винковце су бранили 13. усташки здруг, ојачан 576. ландесшицен батаљоном, два батаљона усташке пуковније „Вука“, 594. противавионским дивизионима и једна батерија 804. противавионског дивизиона.

Јужно од Винковаца до Градишта налазил су се на положајима 1230. и 1231. гренадирски пук.

На положајима од Градишта до Чалића биле су распоређене борбене групе „Флум“ и „Бургемајстер“. Артиљеријски пук 41. дивизије је посео ватрене положаје у рејону Винковци — село Роковци.

На делу фронта од Чалића до Саве и од Саве до Славонског Шамца били су распоређени 22. гренадирска дивизија и остаци 12. усташко-домобранске дивизије.

У резерви корпуса, у рејону Винковаца, налазили су се 2. батаљон 47. гренадирског пука и 22. противтенковски дивизион.

Поседањем трећег одбрамбеног појаса на линији Осиек — Винковци — Жупања, Штаб 34. армијског корпуса је желео да заустави наступање 1. армије и створи време за поседање четвртог одбрамбеног појаса на линији Валпово — Ђаково — Стриживојна — Врпоље — Јаруге на Сави, који је био благовремено уређен за одбрану.

Анализирајући извештаје и резултате првог дана операције на сремском фронту, Штаб 1. армије закључио је да се систем одбране непријатеља налази пред расулом и катастрофом и да ради потпуног разбијања и уништавања његових снага треба „без предаха наставити са гоњењем“, како би се потпуно искористио успех постигнут у току првог дана операције. У том циљу, Штаб 1. армије издао је 12. априла увече заповест којом је поставио нове задатке јединицама за 13. април.

Првој пролетерској дивизији, да мањим снагама овлада фабриком обуће „Бата“ и насељем Борово и ступи у везу с јединицама 8. бригаде 51. дивизије 3. армије, која је имала задатак да ноћу 12/13. априла форсира Дунав код Даља. Поред тога, ова дивизија је требало да део снага упути према Трпињи и Боботи ради извиђања и хватања додира са јединицама 3. армије, а да главним снагама ослободи Бршадин и буде у приправности да са њима крене у напад ради ослобођења града Винковаца и, најзад, да 5. српску бригаду 21. дивизије пребаци из Бачке преко Дунава у Вуковар и са 1. тенковским батаљоном упути у састав 21. дивизије где је требало да стигну до 13 часова.

Двадесет првој дивизији, да настави гоњење према Нуштару и из покрета ослободи ово село, а потом да се, обезбеђујући се према Маркушици добро утврди на полазним положајима за напад на Винковце.

Четрдесет осмој дивизији, без 14. македонске бригаде, да 13. априла рано ујутро крене усиљеним маршем правцем Оролик — Мирковци, овлада мостом на Босуту североисточно од Привлаке и утврди се на полазним положајима за напад на Винковце.

Четрдесет другој дивизији, да као армијска резерва крене 13. априла рано ујутро правцем Илача — Нови Јанковци и једном бригадом обезбеди леви бок Северне групе дивизија с правца Нијемци — Комлетинци на тај начин што ће посетити положај на линији Оролик — Ђелетовци и на њима остати све док не стигну јединице 22. дивизије.

Двадесет другој дивизији, да наступа правцем Подграђе — Нијемци — Комлетинци.

Другој тенковској бригади, да подржава 21. дивизију у борбама за ослобођење Винковаца.

Штабовима дивизија је наглашено да постоји могућност да се напад на снаге непријатеља у рејону Винковаца изврши одмах по избијању на линију Бршадин — Нуштар — Мирковци. У вези с тим, штабовима 1. пролетерске, 21. српске и 48. македонске дивизије наређено је да будно прате развој операција у односу на непријатеља и прикупљају податке о јачини његових снага у Винковцима.

У наведеној заповести Штаба 1. армије наглашено је да напад на Винковце мора почети организовано. Због тога је Штаб 1. армије обавестио штабове 21. и 48. дивизије да му најхитније достављају ток операција према Винковцима и податке о ситуацији у Винковцима.

На крају заповести, Штаб армије је замерио свим штабовима потчињених једрица што у току 12. априла нису уредно одржавали радио-везу и последњи пут их упозорио да ће, ако им не буду на време слали све извештаје не само радио-везом већ и другим средствима, сносити пуну одговорност. Подвлачећи колики значај има одржавање веза за планско руковођење операцијом, у овој заповести је било написано и следеће:

„Да би се наше операције развијале војнички и према предвиђеном плану, неопходно је нужно да сви штабови одржавају редовну радио-везу са нама.“

Поступајући према заповести Штаба 1. армије од 12. априла, јединице Северне групе дивизија продужиле су у току 13. априла наступање с циљем да



Овако је народ неослобођеног Срема и Славоније дочекивао борце 1. армије, април 1945 (из листа 1. армије „За победу“)

окуже снаге непријатеља у рејону Винковаца и у 21 час изврше напад.

Прва пролетерска дивизија је, са 1. пролетерском бригадом, 13. априла ујутро кренула из Вуковара и у преподневним часовима овладала фабриком обуће „Бата“, а потом и насељем Борово. Затим је делом снага кренула ка Даљу и успоставила везу с 8. војвођанском бригадом, која је ноћу 12/13. априла форсирала Дунав код Даља.

Трећа крајишка бригада је у преподневним часовима ослободила Бршадин, а 13. пролетерска бригада Трпињу и Боботу.

У поподневним часовима 13. априла јединице дивизије кренуле су ка селима Острову и Габошу, како би ноћу 13/14. априла учествовале у нападу на снаге непријатеља у рејону Винковаца. Међутим, пошто су јединице 21. и 48. дивизије и 2. тенковске бригаде ослободиле Винковце око 17.30 часова, дивизија је од Штаба 1. армије добила нову заповест да ноћу 13/14. априла продужи наступање ка Осијеку и Бакову.

Двадесет прва дивизија, са 3. тенковским батаљоном, продужила је 13. априла наступање ка Винковцима. Сламајући отпор непријатељских заштитница она је у јутарњим часовима ослободила Петровце, а после жестоких борби, у којима су учествовали и тенкови, ослобођени су Церић и Нуштар.

Око 11 часова отпочео је напад на Винковце у следећем распореду: 4. бригада је нападала правцем Нуштар — Винковци, 31. бригада правцем Церић — Винковци, а 14. македонска бригада дуж железничке пруге од Ланцошевог салаша ка Винковцима. Дивизија је у поподневним часовима, уз подршку јединица 2. тенковске бригаде и артиљерије, ломила веома

жесток отпор непријатеља на северним и источним прилазима граду.

Четрдесет осма дивизија, без 14. бригаде, кренула је 13. априла у 5 часова из рејона Шидских Бановаца. РЈ без отпора маршевала правцем Оролик — Славковци — Мирковци. Бригаде ове дивизије заузеле су полазни положај за напад на Винковце у следећем распореду: 2. бригада је нападала северно, а 1. јужно од пута Мирковци — Винковци. Дивизију је подржавао дивизион топова 76 мм.

Друга тенковска бригада подржавала је нападе 21. и 48. дивизије, и то првим батаљоном правцем Нуштар — Винковци, а 3. батаљоном правцем Церић — Винковци.

Немачке и усташке снаге пружале су веома жестоки отпор. Међутим, одлучним нападом јединица 21. и 48. дивизије, подржаних од јединица 2. тенковске бригаде, сломљен је отпор на прилазима граду. Због тога је Штаб 34. армијског корпуса схватио да даљња одбрана није целесходна, претила му је опасност од захвата левог крила и пресецање одступнице, па је наредио да се главне немачке снаге повуку на следећи положаје. После петочасовне борбе, јединице 21. дивизије продрле су у град са севера и североистока, а 48. дивизија са југоисточне стране. Винковци су били ослобођени око 17.30 часова.

У борбама вођеним 13. априла за ослобођење Винковаца заробљено је око 500 непријатељских војника и заплена један топ 122 мм и око 20 моторних возила, као и више складишта са ратним материјалом. Губици јединица 1. армије износили су 40 мртвих и 150 рањених.

Двадесет друга дивизија је у току 13. априла, бедодира са непријатељем, извршила покрет правцем

Подграђе — Нијемци — Комлетинци — Оток, где је заноћила.

На тај начин, крајем дана 13. априла, Северна група дивизија 1. армије избила је на линију Бобота — Тординци — Габош — Јармина — Винковци — Роковци — Привлака — село Оток.

БОРБЕ ЈУЖНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА 13. АПРИЛА 1945.

Током дана 13. априла јединице 5. дивизије ослободиле су Бошњаке. Непријатељ је организовао отпор на линији Жупања — Градиште — Церна.

Ноћу 13/14. априла јединице Јужне групе дивизија напале су и ослободиле Жупању, Градиште и Церну и 14. априла ујутро 6. пролетерска и 11. дивизија избиле су на линију Ретковци — Церна; 5. дивизија село Церна — село Градиште; 17. дивизија Градиште — Штитар; 2. пролетерска дивизија је остала у рејону Орашја на располагању, Генералштабу ЈА; 1. коњичка бригада у рејону Роковаца.

На тај начин, Јужна група дивизија 1. армије успела је да, после десетодневних тешких и веома напорних борби, избије на линију Винковци — Жупања. Овој групи дивизија 1. армије, и поред великог залагања бораца и старешина, није пошло за руком да разбије снаге непријатеља на јужном крилу сремског фронта и обухвати и одсече његове снаге источно од линије Винковци — Жупања. Али и поред тога, непријатељу су нанети губици од око 7.500 мртвих и рањених и 2.500 заробљених. Заплењена су 3 топа, 2 минобацача, око 180 аутоматских оруђа, 2.500 пушака и више другог ратног материјала. У току борби јединице 1. армије имале су 855 погинулих и 2.992 рањених; на Босанску оперативну групу дивизија отпада 340 мртвих и 1.211 рањених, а на Босутску 515 мртвих и 1.718 рањених.

Током операција пробоја сремског фронта у западном Срему између Дунава и Босута, Северна група дивизија 1. армије нанела је осетне губитке немачком 34. армијском корпусу, што се види из извештаја Штаба 1. армије од 14. априла 1945. године.

„У току офанзиве 12. и 13. априла о. год., наше јединице на сремском фронту (сјеверна група дивизија) потпуно су разбиле и већим дијелом уништиле слиједеће непријатељске јединице:

41. њемачку тврђавску дивизију, 963. тврђавску бригаду, 141. артиљеријски пук и дијелове других дивизиона, 141. јуришни њемачки батаљон, 3. батаљон 440. пука, 3. батаљон 523. пука 297. дивизије, 845. батаљон, 843. бјелогвардејски батаљон, 862. батаљон трећег позива, Пионирски батаљон 141, 2. батаљон пучко-ушашке пуковније „Вука“, дијелове 3. хрватске дивизије.”

У извештају је, такође, наведено да је непријатељ у току 13. и 14. априла претрпео губитке од 5.187 мртвих и 2.044 заробљених војника и официра.

Поред тога, од непријатеља је заплењена велика количина разног ратног материјала: 2 авиона, 3 тенка, 73 топа, 351 минобацач, 444 разна митраљеза, 2.777 иушака, 188 аутомата, 15 радио-станица, 135 камиона, аутомобила и мотоцикла, 3 складишта муниције, а уништено му је 5 тенкова и 11 топова.

Губици јединица 1. армије у људству износили су 606 мртвих, 2.200 рањених и 4 нестала. Поред тога, из састава 2. тенковске бригаде непријатељ је уништио 8 тенкова и 24 митраљеза.

Четрнаестог априла, поред извештаја Генералштабу ЈА, Штаб 1. армије је Централном комитету КПЈ послао следећи телеграм:

„После пробијања Сремског фронта наше јединице су у брзом налету ослободиле град Вуковар. Из ослобођеног Вуковара, гдје је одржан први оснивачки конгрес наше партије, шаљемо своје ватрене поздраве Вама мудрому руководству наших народа и наше Партије, која од Вуковарског конгреса до данас води непомирљиву борбу за слободу и бољи живот наших народа. Ми вам из овог историјског мјеста шаљемо поздраве захвалности за велике победе наших народа у народноослободилачкој борби, за побједу и славу оружја наше Југословенске армије, за снагу и углед наше ПАРТИЈЕ.

Ми Вам обећавамо да нећемо успорити своје јурише до потпуног ослобођења целе наше домовине, да ћемо кроз сву борбу још више ојачати своју убојност и спремност да свом народу обезбедимо независност, слободу и све тековине ове борбе.”

У току десетодневних борби вођених јужно од Саве и у Срему, јединице 1. армије успеле су да пробију сремски фронт и овладају непријатељским главним и два наредна појаса одбране. Тиме је била савладана одбрана непријатеља у фортификацијски добро организованој сремској утврђеној зони. Међутим, армији није пошло за руком да, спајањем кракова оперативних клешта 1. и 3. армије у рејону Стари Микановци — Иванково западно од Винковаца, окружи и уништи снаге 34. армијског корпуса источно од линије Осижек — Винковци — Жупања.

Укупни обострани губици у току операције пробоја сремског фронта од 3. до 13. априла били су велики: 1. армија је имала 1.713 мртвих, 5.948 рањених и 53 нестала бораца и старешина, а непријатељ је имао 9.520 мртвих, 3.273 рањених и 5.427 заробљених војника и официра. Губици непријатеља у мртвим и рањеним војницима и официрима делимично су пребројани а делимично процењени, док су подаци о његовим заробљеним војницима и официрима тачни.